

הלכות שבת סימן שכא

באר הגולה קנ

ר שם ק"מ כקמח
דמא

שליש, שקלו אותה ואחר-כך טחנו אותה (נה) טחינה גסה, *שחרי היא כחול והיא הנקראת שתימא, מטר למבל ממנה בחמץ וכיוצא בו הרבה בבת-אחת, והוא שיהיה בה, אכל (נו) קשה אסור מפני שגוראה (יח) כלש. (נו) *ואפלו בנך) צריך לשנות; כיצור, נותן את השתימא ואחר-כך נותן את החמץ: טו יחדל שלשו מערב-שבת, למחר (נח) *כול לערבו, הן ביד הן בכלי, ונותן לתוכו

באר היטב

מצ"ד, שזה אסור לצלותו בשבת אפלו ברכה, דלפי הפאה דין קמח זה קמח הנזכר כאן טחינה גסה וכו', וכאן דמטר ברכה הוא ע"י שני, שכלל דרך לפת החמץ תחלה ויבשבת נותן הקמח תחלה, נמצא ששכחתי הוא גלוי

באר הלכה

דהניו עלי-יד שני דכלאחר יד, ומשפיע בזה מדברי רש"י, אכל באמת חלילה לנשות בזה מדברי תראשונים, הניו חריץ כתב בהדיא ופרשו מעט-מעט, וכן קפריש בפני הנבאל, וכן קמח שצריך ערך יד, וכן משמע מהרמב"ם, וכן פסקא עבודת-הללים י"ט "ולבן על יד יד", דהתם מוכח שפורשו מעט-מעט, וכן רש"י מפא בביצה י"ב מפרש 'עלי-יד' מעט-מעט, וגם בקאן מה שקמח מעט-מעט דהיינו ובלבד הוא פלאחר יד, גמ"ס הפננה דלפי שהוא עלי-יד שני דמעט-מעט כדמפרש רב חסדא לבן קראו כלאחר יד, אף לפי זה תורה קשיתו על מקומה, דהא קמא לן חצי שיעור אסור מן התורה ונלקאורה רציתי לטען, דבגמרא איתא האי מימא וזו דעלי-יד' בשם רב חסדא, ונבול לומר דהוא אול לשיתו בדרך עד דקבינא לה שם דמטר לבד פחות מפשעור ונאכל ומשום דדרך אכילה הוא בכה, וכמו שכתבו התוספות שם, והוא הדין בלישת קמח-קלי: אכל באמת זה אינו, דאמ"ס לפי מאי דמסיק התקרא שם לאסור לא היה להו להפוסקים הרי"ף והרמב"ם לטעמיה דבר זה לדעתא. ונראה לי דבאמת הדין עם הנשמיאדם, דקמח בעלמא יש אסור מן התורה אף בחצי שיעור, ולא הפסד בקמח-קלי משום זה, וגם דאמ"ס היה לו לבד חסדא לומר 'פחות מפשעור' כמו דאמר לעיל בדרך עד, ולמה נקט לישא דעלי-יד' על יד', אלא נראה דאף אם היה פחותה גמ"ס משר בקמח-קלי, דהרבה הוא גמ"ס מן קמח, ושום פוסק לא דמיא שזכור דוקא פחות מפשעור, וכן משמע בספר נתיב-הים דאפילו בפשעור גמ"ס משר. וטעם הנזכר נראה לי לדעת התוספות, משום דעלי-יד' מה שכתבין הנזכרות בתורה ועושהו איתן שיהיו ראויין לאכילה הוא חשיב כמו דבר שצאקה ונתבשל, ולכן אף דעלי-יד' נתינת מים שנתהוין בחולו אחר-כך הוא מתבשל, אין זה חשיב כמו מלאכת לישא אלא כמו חקון אכל בעלמא דדרך אכילתו בכה⁸⁷, והוא חשיב כמו רטב שנתהוין בחבשיל⁸⁸ ואין זה קלאקה דאורחא⁸⁹, ולכן הפסד מעט-מעט דחשיב קצת שני. אי נפיל דבבנת הגמרא שטעמיה הוא גמ"ס דוקא קצת האכילה, ומשום דדרך אכילה בכה, דהיינו דמיא דסבר רב חסדא לליל בנה עד דתקרא פחות מפשעור משום דדרך אכילה בכה, וכפי נטי בזה; ואף דהתקרא לא קבינא לה למקנתו שם, קבירתו חבא בזה בקלי שאני, וכמו שכתבנו דתויו כמו רטב בחוף החבשיל וזמא שאמר שם בגמרא 'לא מני, ופי יוסי ב"ר יהודה', משום דלפניו לש בזה על-פל' פנים אסור משום נתינת מים, ובגמרא דצריך לפרש הכי לפרוש הרמב"ם דסבירא לה דקמח-קלי לאו בר גבול הוא, אכל בסתם קמח אין טעם להחרי לישא לתרגולים אפלו פחות מפשעור, כשום דקמא לן חצי שיעור אסור מן התורה בכל מלאכות, וכמו שכתבנו בסיון שם בבאר הלכה, עין שם, ולא התר בלישה לתרגולים כי אם באפן המבאר בפרשן שבר סוף עין ג, עין שם.

ודע, דבפרוש רבנו הנבאל הנדפס מחדש על שבת ראיתי דבר חדש, שכתב דהא דמחירין בשתימא ובקלי, דוקא עלי-יד' גורו שתי וערב בלבד ולא גבול ממש, אכל מכל הפוסקים לא משמע בן: * שחרי היא כחול. משמע מזה דכחול אין שחרי לישא, ותרמב"ם לשיטתו אול שכתב סוף פרק ח: אין גבול באפר ולא כחול הפס וכו', והרמב"ם חולק וכתב: ואינו כן, שלא אמרו אפר אינו בר גבול, אלא שאינו משר גבול ובחינת מים לבד חב, וכן דעת האחרונים 'מא בשם המ"ס: * ואפלו בנך וכו', עין במשנה ברורה שכתבנו בשם הש"י לאסור טחינה מזה אפיה לתן לחוף חמץ או מידבש, והאלה רבה חולק עליה, והנה בתוספתא איתא: מפרשין גליסקין לפני החולה והלכד שלא גבול, האלה רבה ופליגי בשתימא עבה והוא עושה הרבה: * יכול לערבו. עין במשנה ברורה שכתב אפלו אם לא נהערבו וכו', בן חבוב האלה רבה ופליגי לזה וזו וכן הוא פשוט בפרוש השלם-דרורה, דאם נהערב מקדוד יום הניו היש-אומרים שפסעין טו, ועין בבירד יוסף באר דמכח כן בפשיטות, ומשמע דאפלו לעשות בשבת בליה עבה התירו גמ"ס באפן זה שאין טורף בכה, ובאמת צריך עיון גדול בזה, האין התירו חז"ל עץ הגבול והוא אסור דאורחא עלי-יד' השני המצטט הזה דהניו שאינו טורף בכה¹⁰⁰? וגם מרמב"ם פרק כב משמע דאם יתוף לא הניו כי אם אסור דרבנן, שחשבוהו שם בההיא פרקא דמירי מענגי השבוחין [נאלי] דהוה פנות השור והמחבר שכתבו, 'אלא מערבו מעט-מעט', והוא פנין מה שהתירו בקמח-קלי עלי-יד' על יד, אכל מן הבידיוסוף ויתר הפוסקים לא משמע כן, גם בגמרא לא נקט דהוה דוקא עלי-יד' על יד, ואם נאמר שהוא דבר שאינו בר גבול, יהיה יותר קשה לשיטת

תרגום: 1 קמח-מצה.

שער הצנין

(סג) ט"ז ואלה רבה לשיטת הרמב"ם שהעציקו בשלחן-דרורה, אכל לשארי פוסקים גם בקמח-קלי מטר כשבליתו רבה אפלו הרבה: (סד) אחרונים: (סה) בין אם טחינה גסה או דגה, דלא חשיבא מקמח-קלי דמטר אפלו בעבה אם עושה קצט, ודק לרצת היש-אומרים לקמן בסעיף טו גם בקמח-קלי אסור: (סז) עין בפרימג"ס שסמסא אילי אף בטיט קשה, כי נמות לבסוף: (סח) פרימג"ס: (סח) דהוא פסיק רישא דלא נחא לה באסור דבבנן: (סט) עין שבת ק"ג עמוד א בגמרא דמשני לא צריכא דקעביד בארצא דחברה: (ע) ונראה דבזה לא שח פסיק רישא דלא נחא לה, ובאמת נחא לה שפילע הפירג"ס בחוף הקאפר דחול כרי שלא יהיה מוכר⁹⁹: (עא) באפר ובחול הפס הלא הרבה ראשונים סבירא להו דתתב מנתינת מים, ואפלו בחול הדק גמ"ס דעת הר"א ממין ובעל התרומות וקמ"ד דמ"ק לחיוב מנתינת מים:

הלכות שבת סימן שכא

באר הגולה 300

שם ת טור שם
בצל התוספות

דבש, ולא יטרף לערבו (נט) בקף, אלא מערבו מעט מעט: טז ששחלים (פרש שחלים בערבו תכ"א לשא"ר, ובלעז קרישין) שדכן מערב-שבת, למחר (ס) נותן זין וחמין, ולא יטרף אלא מערב; וכן שום שדכו מערב-שבת, (סא) למחר נותן פול וגריסין, ולא יטרף אלא מערב. הגה (סב) * ויש אומרים שלא יערב בכף (סג) אלא (יט) ביד (א"ז ומדכי ס"פ תליון). (סד) ויש אומרים דהא דשירי לערב משקה בחרדל, (סה) * דוקא שנתנו מבעוד יום, * אבל בשבת אסור לתת משקה (כ) בחרדל או בשום הכתובים, (סו) משום לש. הגה ואם נותן האכל תחלה ואחר כך החמין או הזין ומערבו באצבעו שרי, דהרי (כא) שנוי,

באר היטב

נהני קצת המשקה לחיכו בע"ש שפירא בו קצת גבול מר להוסיף עליו בשבת כפי שירצה, ט"ז, ע"ש. ומ"א אסור אפילו נתן מעט משקה מע"ש ולא חשיב כמגבל צ"י כף, ע"ש. וצ"י סימן חגג ס"ה: (כא) שפירא. ודוקא בפרה אבל בעבה לא מהני שנוי, ולכן כתב רמ"א כמו בשתימא, וגם כתב באצבעו, כלומר ולא בכף, וכל זה אפילו לערף אוסר עתה אסור, מ"א, ע"ש. ועין ט"ז

משנה ברורה

נתערב מים בחרדל קדם השבת (עג) ונלוש תחלה רק מתמצית לחותה, אפילו הכי שרי עקשו לערב בה המשקה⁽¹⁰³⁾, (עג) דעל-ידי הנתינה לא חשיב לישא לדעה זו עד שיגבלה. והא דהתיר לערב בין ביד בין בכלי, אין גבול בה, משום דדרך הגבול בחרדל וכן בשחלים ושום הוא על-ידי טריפה, דהניו שמערב בכת, וקאן הוא מערב בנחת⁽¹⁰⁴⁾, (עד) וזהו שסיים * מערב מעט מעט: (נט) בכף. צריך לומר (עה) * בכת: טז (ס) נותן זין וכו' ולא יטרף. גס"כ ורעה לומר בכת, והטעם הכל פנ"ל, וכן לענין שום. וברמב"ם בתיב: שום שרקו וכו' ולא יטחוק, (עו) ומירי במחור דיקה, או שאסור שחיתתו מפני מעורבות הגריסין. ועין סעיף יט ובמה שכתבנו שם: (סא) למחר נותן פול וכו'. וברמב"ם איתא: נותן לחוד פול וגריסין, עין שם. ואם הם חמים, עין לעיל בסימן שיח סעיף י ויש ובמשנה ברורה שם: (סב) ויש אומרים וכו'. קאי גם על סעיף טו. (טז) ודוקא כשנותן המשקה בשבת, אבל אם נתן המשקה מערב שבת וחר לערב בכף (עט) מעט מעט אף לדעה זו: (סג) אלא ביד⁽¹⁰⁵⁾. או * שיעצנו הקלי עצמו [א"ר]: (סד) ויש אומרים דהא דשירי וכו'. קאי גם על שחלים ושום (עט) וקמח-קלי הנזכר לעיל בסעיף יד, והטעם, דסביקא להי דנתינת המשקה גופא נהי בכלל גבול, ומשום הכי דוקא כשנותנו מבעוד יום, ומפני שצלי-ידי-נה הוי קבר כמגבל. על-כן מר מר בשבת וגם להוסיף עוד משקה בשבת ולערב, אף שיעשה בשנוי, דהניו בקלי שיגבל מעט מעט, ויבאלי הדברים שלא יטרף בכת או שיערב ביד, לדעת ההג"ה, וכנ"ל: (סה) דוקא שנתנו, ואם נתן קצת משקה מערב-שבת, מר להוסיף בשבת לכלי עלמא⁽¹⁰⁶⁾, אבל במעט טפין לא⁽¹⁰⁷⁾, דלא חשיב כמגבל על-ידי זה: (סו) משום לש. ודוקא בלילה עבה, אבל בלילה רפה לא שפיר בנה לישא, ומפל מקום צריך שיעשה השנוי המבאר בהג"ה, דהניו שיתן האכל תחלה ואחר כך המשקה, וכן פתבו (ס) האחרונים דההג"ה מירי דוקא בכלילה רפה, ולזה סיים * כמו בשתימא, דשם

באר הלכה

הרבה מהראשונים, והרא"ש גופא פסק ד דבריהם סביר כן דבמירי דלאו פר גבול נתינת מים זהו גבולו, והכא כתב השר דהרא"ש הסכים לדעה ראשונה דאפילו לא נתן בו משקה מבעוד יום גס"כ מר לתן בו בשבת. גם קשה מאד, הא בנמא איתא * חרדל שלש, ואין יתנה לישא בלא משקה? ומה שמתרץ הפרי-מגרים דאין שנוי שנתנו מתמצית לחותה הוא דחוק גדול⁽¹⁰¹⁾. ולולי דמסתמיא הנה אסביא פשוטו, דמירי שנתנו ללוש מבעוד יום, וכן כמה שאמר ששחלים ששחקן מירי גס"כ שולש מבעוד יום, ומה שממחו עתה בשבת אין עושה מצוה לישא כלל דהא כבר גלוש. ואין מניח בהמחוי להלישה, אלא על-ידי המחוי שממחו להחרדל עושה את החרדל רפה מאד שיקא דאי לשתינה, ואין דבר זה מקרי לישא, אלא קשהו טובין יפה בכף יש בנה אסביא. דמי ללישה. וכל זה שכתבנו מוכח דזהו שיטת הרמב"ם, דזה לשונו בפרק ח הלכה יד: חרדל שלש מערב-שבת, למחר ממה ושוטה בין ביד בין בכלי, ומשמע דכל עשייתו בשבת הוא רק לעשותה רפה שיקא דאי לשתינה, ולכן אין זה בכלל לישא כלל, ואף דגם בשתימא שהיא רפה צריך שנוי לתן האכל תחלה, הים שאר המערב קמח במים, ולכן אף שהיא רפה דמי ללישה מרובין וערין שנוי, אבל בנה הוא להפוך, על-ידי המחוי במים הוא מפרד את החלקים שנוקדו על ידי הלשון⁽¹⁰²⁾, ולכן אין אסור בנה כלל, אם לא כשהוא טורף בכת דמי קצת ללישה, ולכן פסקה הרמב"ם בפרק כב בין השבועין. והנה קצת מדברי רמזים כמה שהביא בבית-יוסף בשם ספר שפלי-הלל בשם רבנו יאשיה, עין שם. הוצא מדבריו, שלפי דעת הרמב"ם אפילו נתן מים מבעוד יום, כל זמן שלא לש אין יכול ללוש אחר כך בשבת, וחמיר דעתו מדעת הנשאר-אמרים שהובא בסעיף טז: * ויש אומרים שלא יערב וכו'. עין במשנה ברורה מה שכתבתי ודוקא כשנותן המשקה בשבת וכו', הוא מדברי הפנ"א אברהם בשם החרדל. והבאר הגר"א כתב ששעות-סופר הוא בחרדל וצריך לומר אם נתן וכו', ורעה לומר דוקא אם נתן מערב-שבת מר ביה, אבל אם לא נתן המשקה בחרדל שבת גם ביה אסור, דהא כל דברי המרדכי קאי אלכא דמאן דסביקא לה נתינת מים זהו גבולו, עין שם, והלכיה בנדיא אפילו ביד אסור מפני נתינת המים שמתחלה, ומפני זה הגיה הגר"א בפרדכי דצריך לומר אם נתן המשקה וכו', ומכל מקום לא רציתי לגטות מדברי הפנ"א אברהם, שבבית-יוסף ודבר-משא הארץ משמע גס"כ הפנ"א אברהם. והאמת קשה וזו כבר הקשה בבית-יוסף על המרדכי ונשאר בצריך עיון, והיא קשה חמורה מאד. ועין בדמשק-אליעזר שנתקשה מאד אף לפי הגהת הגר"א. והנה על האור נרע ששהביא גס"כ הלשון הזה הנהו במרדכי אין תמה כלל, דהוא סבירא לה שם בעצמו דנתינת מים לא

זהו גבולו, על-כן מר לתן המשקה בשבת, אף על המרדכי קשה. ואולי יש לומר דצריך לומר בחרדל: והאדא נרע כתב אם לא וכו', ובהה"ה נתינת קשתת הבית-יוסף, אבל מפל מקום דברי הפנ"א אברהם צדן אינו מתרץ היטב, דבנדיא לשיטת האור נרע הוא הדין אם נתן המים מבעוד יום גס"כ אסור בשבת לטרף בכף, והא דנקט * אם לא נתן לרבותא, דאפילו בנה מר לערב בו מים זיין בשבת כשמערב באצבעו: * דוקא שנתנו. עין במשנה ברורה מה שכתבתי בזה, והוא מדברי הש"י, וכן בסב קאליה רבה, ואף שהפנ"א אברהם כתב דאם נתן בו קצת משקה מבעוד יום לא חשיב כמגבל על-ידי זה, בנתינו מעט מן המצט, שכן מורה לשון התרומת-הדשן, עין שם, ועוד, דלמה לן לעשות פלגמא בין הפנ"א אברהם ובין הש"י. ועין באר היטב, והנה נראה לעניות דעתי ככתבתי: * אבל בשבת אסור וכו'. ודע-עוד אין לאסור, פי הנה פוסקים מקלין פסקא הראשונה [א"ר]. ומשמע פשוטות דאם עשה לישא גמורה בשבת כלי שנוי אסור אפילו דיעבר, וכן

שער העיון

(עג) פרי-מגרים. ועין בבאר הלכה: (עג) בבית-יוסף: (עד) דבגמרא לא נזכר כלל דהעירוב הוא דוקא מעט, וכן משמע בבית-יוסף דהעקר הוא שלא יטרף בכת, ועין פפ"ח, והפירא לעניית דצתי ככתבתי: (עה) כן איתא בסור ובית-יוסף, עין שם. ובבאר הגר"א שפירס * בכף, גס"כ הנכנה דכף יוכל לטרף בכת, דרמב"ם מרש"י שהביא הגר"א מקור לזה, אף לדבריו, דברי ההג"ה בסעיף טז אין לה פירוש, שהוא בעצמו הביא המקור לזה מרש"י זו. ורעה שפנת הגר"א באמת להשיג על הרמ"א שהגיה זה, דרעה ראשונה סבירא לה גס"כ הכי: (עו) מגן-אברהם: (עו) מגן-אברהם: (עט) דהא קמא לן ברבי יוסי ב"ר יהודה, ואס"כן הוא עושה עמה לישא בשבת וצריך על-כ"פ שים שנוי, ואפילו לדעת רבי דסביקא לה נתינת מים זהו גבולו, מפל מקום שנוי מיהו כפי עתה, דהניו שלא יטרף בכת, ובמבאר התרומת-הדשן שחובא בבית-יוסף: (עט) מגן-אברהם: (פ) הפנ"א אברהם ואלוה רבה ושי"א, דלא

הלכות שבת סימן שבע

ביאורים ומוספים

[ביה"ל ד"ה יס"ל]

הוא ד"ק גדול⁽¹⁰¹⁾ וכו', הוא פפריד א"ת החלקים שפדקו עליהם⁽¹⁰²⁾.

(101) ולענין חמאת בוטנים שנפלו בה הבוטנים לתחתית הכלי ואילו השומן צף למעלה, דעת הגר"ח פ' שיינברג (חידושי בתרא) שמותר לערב את השומן עם הבוטנים, שכיון שהבוטנים נילוו היטב בלחותם אין זו לישא [אפילו לדעת הביה"ל], שהרי אין לישא אחר לישא.

וכן דעת הגר"ש אויערבך (ש"כ פ"ח הע' כב-כד, ובשולחן שלמה ס"ק יז) לענין ממרה אגוזים, שמותר לחזור ולערב אפילו אם נעשה על ידי כך עבה יותר, אלא שהוסיף, שכל זה באגוזים הנמצאים בממרה, אולם דאי שאסור לצרף לתערובת זו מין נוסף, כגון גבינה או פירורי לחם, שכיון שמתחברים בכך לממרה, יש בזה משום לישא.

וכן תרופה שהכינה מערב שבת על ידי עירוב החומר במים, דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"א פ"ג סוף ס"ק יד) שאם שקע החומר בתחתית הבקבוק, מותר לחזור ולערב בשבת.

ולענין עירוב של שתי עיסות יחד, כשכל אחת נילווה כל צרכה, כגון לערב לבן עם גבינה, כתב בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ד סי' עד לש' אות יג) שמותר, ואפילו לערב לבן עם גבינה קשה. ודעת הגר"ש אלישיב (הלכות שבת בשבת ח"א פ"ג סי"ח והע' 25) שאין לערב דבש או לבן אלא עם גבינה רכה, אבל לערבם עם גבינה קשה אסור, אלא אם כן יערבם שלא בכח. מאידך, דעת הגר"ש אויערבך (ש"כ פ"ח סי"ט) שאסור לערב ריבה נוזלית עם גבינה, ואפילו עם גבינה רכה, ואין היתר לערכה אלא עם לבן בלבד.

(102) וכן שריית פת במים [כשאינו מגבלם יחד], כתב החזו"א (או"ח סי' נח ס"ק ז) שאינה נחשבת לישא, כיון שאין היא גורמת לחלקי העיסה להתחבר זה לזה, אלא להיפרד.

ולחכין 'טחינה' על ידי הוספת מים לחומר הגולמי, כתב בשו"ת אור לציון (ח"ב פל"ג תשובה ז) שכיון שעצם העיסה כבר עשויה כחומר גולמי, והוספת המים אינה באה אלא לרככה כדי שתהא ראויה לטיבול, מותר לעשות כן, שאין איסור לישא נחג אלא בהדבקת חלקים של חומר יבש זה לזה, מה שאין כן ב'טחינה' שהוספת המים אינה מדבקת את חלקי העיסה, אלא מפרידה את חלקיה. ואך אם מוסיף ומערב בה שום או בצל, כתב שם שיש לשנות את סדר הניתנה והבהישה.

וכן דעת הגר"ש אלישיב (הלכות שבת בשבת ח"א פ"ג סט"ז), אלא שהוסיף שיש ליתן בה מים עד שתהא עשויה כבלילה רכה הנשפכת מכלי אל כלי, שבאופן זה אין המים מחברים את העיסה אלא רק מדללים אותה, וכן יש לגבל את העיסה בשינוי, כגון שיערב אותה באצבעו או באופן של שתי תערוב. נואף על פי שבמהלך הכנת ה'טחינה' מדביקים הגושים זה לזה, מכל מקום כיון שאינו מעונין בדבוק הגרגירים, שהרי עתידים הם להיפרד זה מזה, ואין כוונתו אלא לרככה, אין בזה איסור.

מאידך, דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"א פ"ג סוף ס"ק ב) שיש להימנע מלעשות 'טחינה' בשבת. אמנם, אם כבר הכין את ה'טחינה' מערב שבת, אלא שרוצה לדללה מעט או להוסיף בה מיץ לימון ותבלינים, מותר לעשות כן, משום שתוספת זו אינה

אלא מדללת את העיסה, אך מ"מ לא יטרפנה בכח.

[משנ"ב ס"ק נח]

ש"י עכ"ש לערב בה המשקה⁽¹⁰³⁾ וכו', וכאן הוא מערב בנחת⁽¹⁰⁴⁾.

(103) ואם התייבש החרדל לגמרי, משמע בשעה"צ לקמן (סי' תקנ ס"ק ט) שאסור להוסיף בו מים בשבת, כיון שהחלקי הבלילה נחשבים כנפרדים זה מזה, וכשנותן את המים הרי הוא מחברם, מה שאין כן בדבר שעדיין לח, שאין המשקה מחבר את החלקים, אלא מועיל להפרידם עוד יותר. וכן כתב הקצות השלחן (סי' קל בדה"ש ס"ק יב), שאם החרדל יבש באופן שאינו ראוי לטיבול, אסור להוסיף לו מים.

(104) ושינוי זה של עירוב בנחת ולא בכח, משמע בחזו"א (או"ח סי' נח ס"ק ח ד"ה כשכותשין, ובתשובות וכתבים מהחזו"א סי' ט) שמועיל רק לגבי תערובת שמעורבים בה פירות מרוסקים, אבל תערובת של פירות מרוסקים שמעורבים בה פירורי פת, אין מועיל בה שינוי של עירוב בנחת [וכמו שהקשה הביה"ל (ד"ה יכול)], וכן אין מועיל בה שינוי של עירוב באצבע, ואין בה היתר אלא אם כן מערב אותה שתי וערב.

[משנ"ב ס"ק סג]

א"ל ב"ד⁽¹⁰⁵⁾.

(105) ובגדר שינוי זה כתב החזו"א (או"ח סי' נח ס"ק ח ד"ה הא דמותר ביד), שאין זה שינוי בתוצאה של הגיבול [שהרי עיסה המתגבלת ביד נילווה היטב], אלא שמאכל שמעורבים אותו ביד נחשב כמאכל חמורים, ומשום כך אם לובש גומי וכדו' על ידו בשעת העירוב, אין עירובו ביד נחשב שינוי, והרי זה כגיבול בכלל.

וכן השינוי של עירוב באצבע הנזכר ברמ"א להלן, כתב החזו"א (שם) שהוא כשינוי של עירוב ביד וטעמם שווה כדלעיל. מאידך, הקצות השלחן (סי' קל בדה"ש ס"ק ט) כתב, שאם הדרך ביום חול לערב ביד, יש לשנות ולעשות זאת באצבע.

וכן עירוב על ידי סכין וכדו', כתב בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ד סי' עד לש' ס"ק יא) שנחשב כשינוי, וכן כתב בשו"ת מנחת יצחק (ח"א סי' עד) שדי לעשות שינוי מהדרך שבה רגיל לעשות ביום חול [ובל זה שלא כהחזו"א הנ"ל].

[משנ"ב ס"ק סח]

מקר להוסיף פשפת לכלי עלמא⁽¹⁰⁶⁾, אכל במקצט טפין לא⁽¹⁰⁷⁾.

(106) מדין זה הביא הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"א פ"ג ס"ק ב) ראיה, שגדר מלאכת לישא אינו עירוב המאכל המפורר עם המשקים, שאם כן, מדוע מותר לערב בחרדל משקים נוספים בשבת, הרי נעשית בהם לישא בשבת, אלא על כרחך שגדר מלאכת לישא הוא לקבץ ולדבק את חלקי המאכל על ידי המשקים, באופן שאין המלאכה נעשית אלא במאכל, אך לא במשקה, ומשום כך מותר להוסיף בשבת משקים למאכל שכבר נילוש מערב שבת.

(107) ושיעור המשקים שצריך לתת בחרדל מערב שבת, כתב הקצות השלחן (סי' קל בדה"ש ס"ק יא) שהוא בכדי שיבלע כל החרדל את המשקים, ולא ישארו גרגרי חרדל יבשים, שאם לא כן יהא לש את הגרגירים היבשים בשבת.

ולקחת מורסן יבש בידיים רטובות, כתב המשנ"ב לקמן (סי' שכו ס"ק כה) ובביה"ל שם (סי' ד"ה לרחץ) שמותר, ואפילו בידיים שיש בהן טופח על מנת להטפוח, משום שנחשב הדבר כגיבול כלאחר יד.

הלכות שבת סימן שכא

ביאורים ומוספים

[ביה"ל ד"ה אבל]

וכן משמע בסימן שיח סעיף א⁽¹⁰⁸⁾.

108 ומבואר שם, שאפילו כשעשה כן בשוגג, אסור בו ביום בין הוא ובין אחרים, וכתב המשגיב (שם ס"ק ז), שבמקום הצורך יש לסמוך על דעת רבי מאיר (בי"ק ע"א, א) שכשעשה בשוגג, מותר ליהנות מהמלאכה אפילו בשבת עצמה, בין הוא ובין אחרים.

[משנ"ב ס"ק סו]

ובכלל זה אין חלוק בין לאותה סעודה או לסעודה אחרת⁽¹⁰⁹⁾.

109 ועיסה שרגילים להכינה סמוך לאכילה בלכד, כגון מאכל שעושים לתינוק מאבקת חלב, דעת הגר"ז אויערבך (ששי"כ פ"ח הע' י ובח"ג שם) שאם ניכר שצויה היא לצורך אכילה מידית, יתכן שמותר לגבולה סמוך לאכילה, שאף שכלישה אין דוהר של דרך אכילה כבמלאכת טחון, מי"מ יתכן שאין זו לישנה האסורה מהתורה, שאין לישנה אסורה אלא זו הנעשית כדי לאפות את העיסה, או כזו הנעשית במאכל שיכול להחזיק על ידי הלשנה לאורך זמן, כלשית חרדל וכדו', מה שאין כן בלישנה זו, שאין עושים אותה אלא כדי לאכול את העיסה מיד, יתכן שאין היא נחשבת אלא תיקון המאכל, ולא אסרה התורה לאכול דבר שדרך הכנתו היא רק באופן זה.

מאידך דעת הגר"ג קרליץ (חוט שני ח"א פ"ג ע"ב קו ו-קיד) שאסור לעשות דייסה בשבת, ורק אם הבדילה רכה [עם הרבה משקה], ומשנה בסדר הנתינה שבימות החול, מותר לדעת החזו"א, ולדעת המשגיב צריך לשנות אף בעירוב ולעשותו שתי וערב, ואסור לנער את הבקבוק עם הדייסה. וכן כתב בשו"ת שבת הלוי (ח"ט סי' עג) שמשום צורך התינוק הותר להכין דייסה דלילה עם שני שיעורים, ולענין הכנת משקה זה עם אבקת חלב בלכד [ללא דייסה], כתב בשו"ת אור לציון (ח"ב פל"ג תשובה ח) שמותר הדבר בלא שינוי כלל, כיון שאין בה דבר שמחבל וניזלש, שהרי האבקה נמסה במים ונעשית כמשקה גמור, וכשם שהותר להכין קפה ושוקו מאבקה, והוסיף, שמי"מ טוב שלא ישפוך בה בתחילה מעט מים, אלא ישפוך הרבה בבת אחת, שע"י כך אף אם נאמר שיש באבקה משום לש, ע"י ריבוי המים חלל נעשה דליל ואין בזה לישנה כלל.

[משנ"ב ס"ק סז]

כשעושים אותן דק-דק⁽¹¹⁰⁾.

110 וגדר דק דק, דעת הגר"ג קרליץ (חוט שני ח"א פ"ג סי' ב) שהוא כשלאחר העירוב אין כל חתיכה ניכרת בפני עצמה.

[משנ"ב ס"ק סח]

ומקצתן אותן בתימור⁽¹¹¹⁾ וכו', שיימן החמץ ואחר-כך המאכל⁽¹¹²⁾ וכו', כמי שרוצה לבלשם בקדרה⁽¹¹³⁾ וכו', בכלי שני⁽¹¹⁴⁾.

111 ואף על גב שאין החתיכות נעשות לעיסה, ביאר השביתת שבת (הקדמה למלאכת לש ס"ק ב) שכיון שנדבקות הן זו לזו, נחשב הדבר כלישה.

112 וכן לענין סלט גזר העשוי מחתיכות קטנות, דעת הגר"ג קרליץ (חוט שני ח"א פ"ג סוף ס"ק א) שאין לערב את חתיכות הגזר עם מיץ לימון וכדו', אלא אם כן ישנה את סדר הנתינה ויערב בשתי וערב, ולגבי סלט תפוזים או סלט ירקות שרצה לתת בהם מיונים, דעתו שם (ס"ק ג) שאם חתיכות הסלט דק קטנות, יש בזה משום לישנה, ואין לתת בהן מיונים אלא על ידי השינוי הנ"ל. והוסיף, שאם החתיכות גדולות, דחינו שכל אחת מהן ניכרת לעצמה, אין בזה משום לישנה ומותר לתת בהן מיונים, וכן לערב חתיכות פרי גדולות בשמנת, דעתו שם (ע"ב קי) שמותר, כיון שהחתיכות אינן נדבקות זו בזו, ואין לחוש למה שנדבקות זו לזו על ידי סמיכות השמנת. ולענין מאכל העשוי מביצים עם בצל כשהם מעורבים בשמן, דעת הגר"ג קרליץ (חוט שני שם ס"ק ב ע"ב קיא) שצריך לשנות ולתת את השמן תחילה, ורק לאחר מכן את הביצים עם הבצל, וגם לטרפו באופן של שתי וערב. מאידך, בשו"ת שבת הלוי (ח"א סי' פו, ובקובץ מבית לוי ח"ה ע"ב טו) כתב, שאין צריך

לעשות שינוי של שתי וערב, ודי בשינוי מועט, ושלא יטרפוהו היטב. מאידך, בשו"ת מנחת יצחק (ח"ט סי' כח) כתב טעם להקל בזה, שכיון שאי אפשר לערב את הבצל עם הביצה והשמן מערב שבת, שהרי יש לחוש בזה משום סכנת בצל וביצה קלופים, יש להקל בזה על פי מה שכתב ה"י"ז (ס"ק יב, הובא בשו"ת ס"ק פד), שדבר שיתקלקל טעמו כשיעשהו מערב שבת, מותר לעשותו אף בשבת, ואף שלדעת ה"י"ז צריך על כל פנים לעשות בו שינוי, דחינו שלא לערב בכח, מי"מ נהגו להקל גם בזה, על פי מה שכתב התהלה לדוד (ס"ק כב) שעירוב מעט מעט מעט אף בלא שינוי, ויתכן שכל שלצורך אותה סעודה הוא עושה, מחשב הדבר כמעט מעט. והוסיף, שמי"מ נכון לחלק לבני הבית את הביצים עם הביצים, וכל אחד ישים את השמן כעצמו, שבאופן זה דאי שנחשב הדבר כמעט מעט, וכן יש לדקדק שלא לערבם בכח ולעשות שינוי.

והגר"ז אויערבך (ששי"כ פ"ח הע' פא, ובשולחן שלמה ס"ק טז) נחן טעם למנהג העולם לעשות מאכל זה בלא שינוי, שכיון שאין רוצים אלא לערב את הבצל והביצה עם השמן, ומקפידים שלא ייעשה גוש אחד ממש, אין זה נחשב מהתורה כבלילה עבה, ואף שמכמה פוסקים משמע שאינם סבורים כן, וכן מבואר ממה שכתב המשגיב (כ"א) שאסור לערב צנן ומלפפון עם חומץ, מי"מ בצירוף לוח שהביצה כבר מבושלת, והבצל והשמן אינם אלא תבלין לכך וכו' שכתב בביה"ל לעיל סי"ד ד"ה שמה, לענין ההיתר ללש קמח קלי בשינוי מעט מעט, ועוד, שאם יעשהו מערב שבת יתקלקל, ואין רגילים לעשותו אלא סמוך לאכילה, לפיכך יתכן שנחשב כגיבול על ידי על יד שהוא כדרך אכילה ולא כדרך לישנה, ומשום כך אין לערער על המנהג להכין מאכל זה בשבת, ובפרט שהיה הדבר נהוג אצל הרבה מגדולי התורה והיראה, ובבית החזו"א (איל משולש פ"ב הע' י, מהגר"י קניבסקי) היה נהוג להכין מאכל זה בערב שבת.

113 ומשמע שאין בעירוב החלמון עם החלבון משום לישנה. ובטעם הדבר ביאר הגר"ג קרליץ (חוט שני ח"א פ"ג סי' ב ע"ב קי), שכיון שלשני החלקים יש שם מאכל אחד, ועוד, ששניהם נחלים, אין עירובם נדון כלישה.

ולגבי סינון החלמון מהחלבון, כתב לעיל (סי' שיט ס"ק נח) שאסור לעשות כן משום בורר, משום שנחשבים הם כשני מיני אוכלים. והוסיף, שאף על פי שיש המקילים בזה, מי"מ נכון להחמיר בדבר.

114 אמנם החזו"א (א"ח סי' נב ס"ק יט) כתב, שביצים הן מקולי הבישול, ואסור ליתן אפילו בכלי שני, וכן משמע במשנ"ב לעיל (סי' שיט ס"ק נח).

[שעה"צ ס"ק פד]

סמכין ארצה קמיתא דסבינא לה דלא אמרין נתינת הפשקה זהו גבול⁽¹¹⁵⁾. 115 אמנם במשנ"ב לעיל (ס"ק ג) כתב, שהנותר משקה לדבר שאינו יביר גיבולי חייב חטאת לדעת הרבה ראשונים גם לפי הדעה הראשונה, ולכאורה סלט זה אינו יביר גיבולי, וגם שינוי בתנינה לא יעיל בו, וצריך לומר, שסלט זה אין בו לישנה גמורה, והוא גרוע מדברים שאינם בני גיבול, ואין בו איסור לישנה מהתורה (ארחות שבת פ"ז הע' סג).

[משנ"ב ס"ק עב]

דזהו מאכל קצת כריאים ולא מכפר מלתא שהוא לרפואה⁽¹¹⁶⁾.

116 ואם עירב אדם תרופה במים מערב שבת, באופן שאין ניכרת כלל, דעת הגר"ז אויערבך (ארחות שבת ח"ב פ"ח הע' קפח, קצ, קצא) שמותר לו לקחתה בשבת אף שאינה מאכל כריאים [ואפילו אם כן הדרך בימות החול לערבה עם מים], שכיון שבני אדם אינם מבחינים שזו תרופה, וגם לאדם הלוקחה יש היכר במה שעירבה מערב שבת, לא גזר בדבר משום שהיא סממני, וכמבואר בשו"ע לקמן (סי' שכא סכ"א). מאידך, בשו"ת אגרות משה (א"ח ח"ב סי' פו) כתב, שאין להתיר זאת

המשך במילואים עמוד 56

הַלְבוֹת שַׁבַּת סִימָן שְׂכָא קנא באר הגולה

א' שבת קל"ט ט"ש
וואס מ'ה'ר לטג צו
סוף סימן ע"ט ב' ש
ק"מ ברוך ג' ש
ברוך וכתוב קטא
והתחיל יחידא
היא רבי יוסף ד' ש
במקרא ה' ציפי
לציל בסימן רנב
ו' טור ד' ש' ה' ש
ב' ש' כ' מ' ה' ש
שבת וכן קח
ה' שבת

כמו בשתימת דלעיל, (כז) וכן נהגיק להסיר על-ידי שנוי, (סח) ומקום שדרכו לעשות כך בחל, זמן בשבת החלץ תחלה ואחר-כך האכל: יז *מִתֵּר לַעֲשׂוֹת (כט) יינומלך, שהוא יין יָשֵׁן דְּבִשׁ וּסְלָפְלִין, מפני שהוא לשתייה. בְּרֹאֵין עוֹשִׂין אֲלוֹנְתִית, שהוא יין יָשֵׁן וּמִים צְלוּלִים וְשֶׁמֶן אֲפִרְסֶמוֹן, (ע) *שהוא לרפואה: יח גֵּאֵין שֹׁרִין אֶת הַחֲלָמִית לֹא בַפִּזְשֵׁרִין וְלֹא בַצּוֹנְגִין, *שִׁדְרֵךְ (עא) לשירותו לרפואה, אֲכַל נִתְּנוּ לְתוֹךְ הַחֲמֵץ וּמִטְבֵּל בּוֹ *פִּתּוֹ, הִנֵּה שְׂרוּי (כג) מֵאֲתָמּוּל, מִתֵּר (עב) לשירותו בשבת. ואם שָׁתָה מִמֶּנּוּ יוֹם חֲמִישִׁי יוֹם שֵׁשִׁי וְצָרִיךְ לַשְׁתּוֹתוֹ גַּם בַּשַּׁבָּת, (עג) מִתֵּר, שָׂדֵךְ הוּא דֶרֶךְ רַפּוּאָתוֹ לַשְׁתּוֹתוֹ (עד) שִׁבְעָה יָמִים זֶה אַחֵר זֶה, הִלְכָךְ מִתֵּר לַשְׁרׁוֹתוֹ בַּצּוֹנֶן וְלִתְנוֹ (כה) בַּחֲמָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא סָפְּנָה אִם לֹא יִשְׁתָּה מִמֶּנּוּ: יט הִשָּׁם וּבִסֵּר וּמְלִילוֹת (עו) שְׁרִסְקֵן מִעֶרֶב-שַׁבָּת, אִם מְחַסְרִים דִּיכָּה אֲסִיד לִגְמֹר דִּיבְתֵן בַּשַּׁבָּת, *וְאִם אֵין מְחַסְרִים אֲלֹא שְׁחִיקָה מִתֵּר לִגְמֹר בַּשַּׁבָּת: (עז) וְלִפְיָךְ מִתֵּר לִגְמֹר שְׁחִיקָה

פֶּאָר הֵיטב

לְהַקֵּל מֵאִסּוּר הַנֶּעֱשֶׂה, וּבִנְיָן הַנִּקְרָא שְׁלֹא־יֵינֶה אֵין לְדוֹקֵק בְּכָל זֶה כִּי אֵינוֹ נִכָּס
בְּכָלֵל זֶה כִּיֹּן שְׂאֵן חוֹתְכִין אוֹתוֹ דִּקְדֹּק, כְּנֹעֵי־ד בְּדוֹכִים אֵלּוּ, עִכְלִי ט"ו.
וְעַסִּיק ט"ו מִשְׁשׁ וְעַסִּיק כ' מִשְׁשׁ: (כ) יִינוּמְלִיִין. וְלֹא הִסֵּר אֵלֹא לְצָרָן
וְלֹא־בָלֵן כְּמֹת שֶׁנֶּה אֲבָל לְטוֹר אוֹתוֹ יִפֵּה וְלִסְבֵּן אִסּוּר, שֶׁנֶּה טַרַח יוֹתֵר
וְרִמְקֻת בְּדוּלָה וְהִקְיָן בְּדוּלֵל הָאָז נָה, בִּי סִסִּי שִׁיט בִּשְׁם ש"ל. קָבֵב מְקוֹרֵל:
אִסּוּר לִתֵּן קָבֵה לְהוֹךְ חֲמִץ לַעֲשׂוֹת טְבֹּל וְכֵן לַעֲשׂוֹת בִּיצִים קָשִׁים עִם
פִּיטְרוֹחִיל³ בְּחִמְצָן אִסּוּר דְּרֵטִי לְהִילִימָה, עִכְלִי. (קָבֵב הַמֵּא: וְצִי, דְּהִילִימִי
אִסּוּר מִפְּנֵי שְׁהָא כְּבוֹשׁ בְּכָשִׁים, אֲבָל זֶה דְּמִי לִיִּינוּמְלִיִין דְּרִי, וּמִצֵּט שְׁרִי
לְהִילִימָה כְּמִשׁ ט"ו, אִסּוּר לְטוֹר בִּיצִים אֲגָלְגִלִּים בְּקִרְרַת דְּמִחוֹת כְּמֹאֵן נִכָּסֵי
לְמַשְׁקֵיהֶּנּוּ בְּקוֹדֶה, רִשִׁי דָּף קָמַ, מֵא: (כ) מֵאֲבֹתוֹל. דְּכִלְאָל מִפְּנֵי דְּמִי
מִשְׁקָה הוּא, בִּיָּן: (ז) בְּחִמְצָה, וְאִי לִיבֵא חֲמֵה אֲפִילוּ בְּאוּר שְׁרִי מִפְּנֵי הַסִּכְנָה:

שְׁהִינְהָה דְּמִי שֶׁשָּׂכַח לִשְׁפֹּךְ חֶמֶץ בְּעֵשׂ לַחֹף הַקָּרִיין¹ צִירָה שֶׁיִּפְשֹׁעַ בְּשֶׁכֶח
בְּלִילִיהָ רַבָּה וְתוֹתַן הַחֶמֶץ תִּחְלַח וְאִחִ"כ הַקָּרִיין שְׁלֵא כִרְרָה שְׁעוֹשִׂין בַּחֲלָה, וְלֹא
יַעֲרֹב בָּכֶת, אוֹ אוֹתוֹ בְּכָל עֲצָמוֹ וּמִקְנָעֵצ אוֹתוֹ. וְצִי"ע לְבַעַת רִשָּׁא דְּמִצִּירָה
שְׁנִי בֹאכֵל בְּמָה שְׁתַּחֲדִין לַעֲשׂוֹת בְּשֶׁכֶח צִנּוֹן דִּקְדִּיק עִם קָשׁוּאִין שְׁקוֹרִין
אֲנֹנְרָע² דִּקְדִּיק וְשׁוֹפְכִין אִחִ"כ הִקְיָן לַחֲלוֹךְ וְאִין עוֹשִׂין שֵׁם שְׁנִי, וְנִרְאֶה
דִּבְכָּא לֹא הִתְמִירוּ כִּמּוֹ בְּקָרִיין פִּינוֹ דִּאִ"כ לַעֲשׂוֹת זֶה בְּקָרִי-שֶׁכֶח דִּתְחַלְקֵל
סִצְמוֹ שֶׁל צִנּוֹן עִ"כ לֹא הִצְרִיכוּ שְׁנִי, בִּינוֹן דִּעָקֹר עֲשִׂיתוֹ בְּשֶׁכֶח, שֶׁבְקָחֻהוּ
אֲעָקֹר הַלֵּהֲתָא, וְאִ"כ צִירָה עִ"כ שְׁלֵא יִצְרָבָה בְּכֹחַ אֵ"ע הַחֲדָל בְּמִ"ש, וְיָקֵן
הַמִּתְבָּר שֶׁיִּשְׁמֵר תִּחְלַח הַחֶמֶץ בְּכָל, כִּלְצִיד דְּבָרִים אֵלֵּי, וּמִרְחֵל אֵ"ע הַבִּיא
בְּשֵׁם יִרְשָׁל שֶׁשְׁמֵעַ לְהֵקֵל מִבְּהַר הַקָּרִיין שֶׁשָּׂגוּ עוֹשִׂין, אִין בּוֹמִינֵתן הִי עוֹשִׂין
אוֹתוֹ כִּמוֹ עֵסֶה, מִשְׁאִ"כ בְּמִדְּוִינְתּוֹ שְׁאִין שְׁתַּחֲדוּ נִבְלוּ; וְכַתֵּב מִרְחֵל עִ"ז שְׁאִין

בְּאוֹר הַלֵּבָה

מִשְׁמַע בְּסִימָן שִׁיחַ סְעִיר ^{108א}, עַץ שֵׁם * שְׁהוּא לְרַפְּזָהּ. רִזְעָה לֹמֶר, שְׁהוּא
מִאֲבָל בְּרִיאִים, שְׁהוּא עֲשׂוֹי כֹךְ לִצְנֵן לְאֶדֶם מֵחִם בֵּית הַפְּרוֹקֶץ [גְּמָרָא ק"מ, ע"ש]:
* שְׁדָרְךָ לְשִׁרְוֹת לְרַפְּזָהּ. בְּגִמְרָא אֵימָא הַשֵּׁס, שְׁלָא יַעֲשֶׂה קִדְרָךְ שְׁהוּא
עוֹשֶׂה כְחֵל, וְנִפְקָא כְחֵל, דְּאִפְלֹא אִם הוּא מוֹבִינָן בְּשִׁרְיָתוֹ לְשִׁתְּהָ בְּעֻמָּא, אִסְדִּי
מִשְׁשֵׁם זֶה * פֶּתֹ. וְאֵין בָּאן הִכֵּר שְׁהוּא לְרַפְּזָהּ, שְׁכֵל הַשֵּׁנָה אִדֵּם נִוְהָ בְּסִפְדִּי
[מִאֲדִיר]. מִשְׁטַע מִזֶּה דְּאִפְלֹא הוּא מִתְכַּבֵּן לְרַפְּזָהּ גְּסִימָן ^{120ב}: * וְאִם אֵין וְכִי
מִתֵּר לְבִמְרֹ. הֵינּוּ אִפְלוּ בְּיָדִים, וְכִדְמִיבָתָּ מִזֶּה שְׁפִירֵי שִׁיכֵרִי כִי. וְעֵצֵן לִמְלֵךְ
בְּסִימָן רַב בְּהִי סְעִירָקְטֹו וְלִשְׂרָע דְּחֻקֵּי עֲצָמִי שְׁפִירֵי דְבִרִי הַשָּׁדֵר דְּאֵין מִתְּלֵה

משנה ברורה
המירו פוקא ברבא ובנ"ל, ובכל זה אין חלוק בין לאותה סעודה
או לסעודה אחרת⁽¹⁰⁹⁾ ומ"א: (סד) וכן נוהגין וכו'. הינו בחרדל
ושום, (פל) והוא הדין בשאר מיני טבול כשעושין אותן דק-דק⁽¹¹⁰⁾
ומערבין אותן במים: (סח) ומקום שדברו וכו'. ועל-פנ (פג) אם
שבת לשפך חמץ בערב-שבת לתוך הקריין, צריך שיעשה בשבת
בלילה רבה, וימתן החמץ ואחר-כך הקריין, שלא בדרך שעושין
בחול, ונאחז בכלי עצמו וינענע אותו. ובניקק הפקרא שלאטיין⁴
(פג) אין לרקדק בכל זה, כינו שאין חותכין אותו דק-דק, אבל מה

אָר רִבְרִי לַח לַחְתָּן וּמַעֲרִיבִין אוֹתָן בְּיַמְתָּן (פֶּל) צִירִיבִין לְהָרָה שְׁלֵא
מִן וְאַחֲרֵיכֶּן הַמַּאֲכָל¹¹²). וְהַשְׁחֵל פֶּסַח בְּשִׁפְתָּ וְשִׁכַח מִבְּעוֹד יוֹם לִמֶּנּוּ
וְלֹא יִטְרֹף בְּכֶךְ אֵלָּא בִּאֲבָעַע, (פֶּו) וְלִדְעַת הַיֵּשׁ-אֹמְרִים גַּם זֶה
עֲרֵה, מִפְּנֵי מִדְּאִיחַ הָעֵין, שְׁנוּאָה כְּמִי שְׁנוּאָה לְבִשְׁלֵם בְּהִדְרָה¹¹³;
רִשׁ¹¹⁴ בְּכָלִי שְׁנִי¹¹⁴) לְנֶגֶן, וְאֵם הִנֵּה הַבִּאֲרִשׁ¹¹⁵ מִחֻמֶּץ הַרְבֵּה יֵשׁ
בּוֹ וְלֹאֲכֵלָן כְּמוֹת שָׁקוֹ, אֲבָל לִטְרֹף אוֹתָן יֵשׁ וּלְסַנֵּן [אַסְרוֹ], שְׁעָה
עֵצִיף טוֹ דְּאָסוֹר לִטְרֹף. כֶּתֵב מִהֲרִי"ל: אָסוֹר לִתֵּת קֶדֶה לַחֹף חֻמֶּץ
וְיִדְמִי הֵילְמִי (הוּא מִיִּמְלַח הַמִּבְאֵר לְעִיל בְּסַעֲרִי ב), [וְהַמֶּנֶּן-
דִּי אֶפְלוֹ לְמַהֲרִי"ל, וְכַמְבָּאֵר לְעִיל בְּסַעֲרִי ב: (ע) שֶׁהוּא לְרִפּוּאָה.
וְתַּם סִמְנִים, (ד) וְלָכֵן אֶפְלוֹ הִנֵּה עֲשׂוֹי מַעֲרִיב-שִׁבְתָּ אָסוֹר לְשִׁתּוֹת:
[מורא]: (עב) לְשִׁדּוֹת. צִירִי לומר (א) לְשִׁתּוֹת, [וְהַשֵּׁם, דְּהוּ
הוּא בְּמָקוֹם שְׁאִין מִנְהֵג בְּרִיאִים כָּלֵל בְּזֶה, מִשְׁמַע מִהֲרַמְבֵּם דְּאָסוֹר
בְּעָה זְמַיִם. צִירִי לומר 'שְׁלִישֶׁה' בְּנֶאֱתָא בְּגִמְרָא [הַגֵּרָא וְשׂא]:
ט (עו) שְׁרַסְקֵן וכו'. דְּשְׁלִישֶׁה דְּבָרִים יֵשׁ בְּדָבָרִים הַגְדִּיכִין לְהוֹצִיא
מִמֶּנּוּ דְּאֵם גְּדִיכֵי הֵיטֵב מִבְּעוֹד יוֹם וְאִינוּ מִחֲסֵר אֵלָּא שְׁחִיקָה, כְּנֻמֶּר
וְהַמֶּל מִקּוֹם יֵשׁ לְהָרָה שְׁלֵא לִטְרֹף בִּכְחָ¹¹⁸) [ב"ח וּמ"א וּר"א], דְּלֹא

שְׁחֹתְכִין צָנֹן וְקִשְׁוֹאִין שְׁקוֹרִין אוֹנִיעֵקע"ס דִּקְדָּק וְשׁוֹפְכִין חֲמִץ א
לְעָרֵב בְּכָךְ בִּכְתָּ, אוֹ יִנְעֻעַ בְּכָלִי עֲצָמוֹ, וְטוֹב לְהִחְמִיר גַּם-בֶּן שְׁתֵּיתָן ה
הַמִּשְׁקָה לְחוּץ הַתְּרֻסָּה, (פס) לְדַעַה קִמְיָתָא מִתֵּר לִתְן הַמִּשְׁקָה בְּשֵׁ
אֲסוּר, אִם לֹא שְׁיַעֲשֶׂה אוֹתָהּ גַּם-בֶּן רִבְה, (פס) אֲסוּר לְטוֹרֵךְ בִּיצִים
(פס) וְאִם הָיוּ טְרוּפוֹת מִצֶּרֶב-שִׁבְתָּ אֲפָשֶׁר יִישַׁל לְהִקָּל לְתָנִם לְחוּץ
לְהִחְמִיר גַּם בְּהָ מִשּׁוּם מִשּׁוּל: י"ד (סט) יִינוּמְלִי"ן, הֵינוּ (פט) לִל
טוֹחַ יוֹתֵר וְאֶמְנוֹת גְּדוּלָּה וְהִקָּן גְּדוּל הוּא זֶה, וְכִמו לְעִיל בְּחִרְדָּל
לְעִשּׂוֹת טְבוּל, וְכֵן לְעִשּׂוֹת בִּיצִים קָשִׁים עִם פִּיטְרִיל"ץ בְּחִזָּץ א
אֲבָרָהִם מִשִּׁיג עָלָיו וּמִצִּדָּד לְהִקָּל בְּזֶה, וְכֵל זֶה בְּמִרְבָּה, אֲבָל בְּמַעֲט
וְכֵל דָּבָר שֶׁהוּא מִשּׁוּם רְכוּזָה אֲסוּר חֲדָל לְעִשּׂוֹת, גִּוְרָה מִשּׁוּם שֶׁ
י"ח (עא) לְשִׁרְוֹתוֹ לְרַבּוּאָה, שְׁשׁוֹתִין מִי הַשְׂרִיָּה לִיּוֹקְרָא דְלֵבָא
מֵאֲכָל קֶצֶת בְּרִיאִים וְלֹא מִנְדָּר מִלְּתָא שֶׁהוּא לְרַבּוּאָה⁽¹¹⁶⁾ «עו"ש», וְא
[א"י]: (עג) מִתֵּר, רוֹצֵה לִזְכּוֹר, אֲפִלּוּ לְשִׁרְוֹתוֹ, וְכֵל לְקָמָה: (עד)
(עה) בְּחִמָּה, וְאִי לִיבָא חִמָּה, (זכ) אֲפִלּוּ בְּאוּר שְׂרִי מִפְּנֵי הַסִּפְנֵה⁽¹¹⁷⁾
מִקֵּן שְׁמִנֵּן: רִסּוֹן וְדִיכָה וְשִׁחִיקָה, וְשִׁחִיקָה הוּא יוֹתֵר מִדִּיכָה, וְהִכָּה
מִלֵּאכְתּוֹ מִבְּעוֹד יוֹם דְּמִי וּמִתֵּר לְשִׁחִקוֹ בְּשִׁפְתָּה⁽¹¹⁸⁾: (עז) לְפִיכָךְ מִתֵּר

שַׁעַר הַצִּיּוֹן

כְּטִי"ז: (פא) קִנְיֵן-אַבְרָהָם בְּשֵׁם הַתּוֹדוֹת-הַיָּשָׁן: (פג) ט"ז: (פד) וְכֵן קָם הָאֵלֶּיָּהּ רַבָּה, דְּלֹא כַמְגֵן-אַבְרָהָם, וְאַפְשָׁר דְּהַמְגֵן-אַבְרָהָם אִירִי פִשְׁעוּשֵׁי דְקִי: (דק) וְאָף דְּהוּא עָבַד, וּבְעֵבֶר חֲמִיר הִישְׁאוּמֵרִים מִפְּנֵי תַּנְיָת הַמַּשְׁקָה, כִּתְּבַהּ הַשִּׁי' וּבְעֲנֹון מִפְּנֵי שְׂאֵי אִפְשָׁר לַעֲשׂוֹת מִצְוֵי-שִׁבְתָּ סַמְכִין אֲרֻחָה קַמְלֵתא דְּסִבְרָא לֵה דְּלֹא אִקְרִין תַּנְיָת הַמַּשְׁקָה הָרָה בְּבֵל¹¹⁵, וְהַעֲקִילוּ גַם-כֵּן הָאֵלֶּיָּהּ רַבָּה לְדִינָא: (פס) עַד סִיבֵן חֲגֵג סִיעִיף-קִשְׁטָן טוּ פִּמְגֵן-אַבְרָהָם: (פו) פִּרְיָמֵדִים, עַד שֶׁם שִׁכְתָּב שִׁפְעֻשָׁה רַבָּה מַחֲמַת זֶה, וְהוּא דִּחַק דְּהָא מַצּוֹתָה בְּעֵבֶר, כְּדֵאִיתָא בַּגְמָרָא: וְאַפְשָׁר דְּכִיּוֹן הִכְתַּת הַעֲשִׂיָּה הִזְהָה עָבַד שׁוּב אֵין לְהַסְפִּיד בְּהָ: (פז) מִגְוִי-אַבְרָהָם בְּשֵׁם יִשְׁרָאֵל: (פח) פִּרְיָמֵדִים: (פט) כְּגֵוִי-אַבְרָהָם בְּשֵׁם שְׁכָלֵי-לְחֵטֵּס וְשִׁלְטֵי-נְבוֹרִים, וְכֵן קָם הָאֵלֶּיָּהּ רַבָּה: (5) מַשְׁוִיט: (6) אֵין אִיתָא בַּגְמָרָא וּבְרִירָא וְכֵן קָם בְּעֵבֶר מִגְוִי-מִרְדִּיכָא: (7) מִגְוִי-אַבְרָהָם: (8)

תרגום: 1 חזרת 2 מלפפונים, 3 פטרוזיליה, 4 חסה, 5 תמיצה.

הלכות שבת סימן שבא

המשך מעמוד קנ

מתכסים, אלא שכיון שאין לו צורך בעיסה, אין זה אלא מלאכה שאינה צריכה לגופה.

אמנם לענין המנהג שהביא הדרכי משה (י"ד סי' רסה אות יא) לתת את דם המצוה שלאחר המילה בעפר, דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני שם) שמותר לעשות כן בשבת, שכיון שאין רצונו לכסות את הדם אלא כדי לקיים את המנהג, ומשום המנהג אין צורך שהדם יכלע בתוך העפר, אלא די במה שיחא מונח בתוכו, נחשבת לישת הדם בעפר כפסיק רישא דלא נחא ליה, מה שאין כן בכיסוי מי רגלים בעפר שרצונו לכסותם מחמת מאיסותם נראה ברכי יוסף י"ד סי' רסה ס"ק טז, שכתב שאסור לעשות כן בשבת, כיון שיש בזה משום חשש לישת.

[ביה"ל ד"ה יטל]

דקדקו שפא"ל טורף בכת"ל.

(100) והחזירא כתב (ארי"ח סי' נח ס"ק ד), שטעם ההיתר של עירוב בנחת אינו משום שינוי, אלא משום שעירוב דברים אלו אינו נחשב לישת מן הדין, כיון שאין הם נעשים עיסה [ומ"מ כשטורפים אותם בכח בידה עם המשקה יתכן שנחשב הדבר כלישה מהתורה, מה שאין כן כשטורפו בכח בפני עצמו בלא משקה, ואח"כ מערב בו משקה בנחת, הרי זה מותר].

אסורה, כיון שודאי יהיה מעט מהעפר נילוש על ידי מי הרגלים. (96) וכן כתב החזירא (ארי"ח סי' נח ס"ק ח), שכשם שהתירו לתת מים לקמח קלי משום אמילת אדם, וליתן מים במורסן משום אכילת בהמה, כך יש להתיר בשעת הדחק להטיל מים לעפר, הן משום שהוא פסיק רישא דלא נחא ליה באיסור דרבנן, והן משום שיש בזה כבוד הבריות. (97) ובשעה"צ לקמן (סי' שלו ס"ק ב) כתב שאין להתיר פסיק רישא דלא נחא ליה אלא בתרי דרבנן.

(98) וביאר הקצות השלחן (סי' קל ברה"ש ס"ק כג), שכיון שמי הרגלים מתכסים באפר רב, אין פירוור האפר מתרבים יחד, אלא מתפוררים תיכף, ואין בזה משום לישת.

[שעה"צ ס"ק ע]

נחא לה שפאלע פריינגליס ביה"ח האפר נחל קדי שלא יקנה מנפ"ה.

(99) וביאר הקצות השלחן (סי' קמו ברה"ש ס"ק נח), שאף על פי שאינו מעניין בלישה עצמה, אלא רק בבליעת המים באפר, מ"מ כיון שאי אפשר לעשות זאת בלא שתיעשה לישת באפר, נחשב הדבר כפסיק רישא דנחא ליה, וכשם שכתב המג"א (סי' שג ס"ק כג) בשם הריב"ש לגבי סירוק שיער, שאם אי אפשר לעשות כן ללא השרת שיער, נחשב הדבר כפסיק רישא דנחא ליה. והגר"נ קרליץ (חוט שני ח"א פ"ג ס"ק ב עמ' קח) ביאר, שמ"מ נח לו בלישה כיון שגם באופן הזה המים

הלכות שבת סימן שבא

המשך מעמוד קנא

כדורים סמוך לחתונה, שהתמעלת הבאה מלקיחת הכדורים היא רק כשלושקחים אותם ברציפות, דעת הגר"נ קרליץ (שם) שמותר לקחתם גם בשבת.

[משנ"ב ס"ק ע]

בגמ' מלאכתו מקצו"ד יום דמי ומת' לשקקו בשבת (118).

(118) וכן לגבי המשקים היוצאים מהם, כתב בביה"ל לעיל (סי' רב ס"ה ד"ה מותר) שמותרים הם רק אם כבר נידחו מבעד יום. ואף על פי שיש פוסקים שבמשקים מותר על ידי יסוק בלבד אף אם לא נידחו, כיון שהמשקים יוצאים מאליהם, כתב הא"ר שיש לנהוג כדעת המחמירים שאין מותר אלא כשנידחו מבעד יום, וכן צידד בביאור הגר"א.

[משנ"ב ס"ק עז]

ומפל מקום יש לנהר שלא לטורף בכת"ל.

(119) היינו משום איסור לישת, לפי שעל ידי טריפתו מתערב הריפות עם הבשר והמים. והחזירא (ארי"ח סי' נח ס"ק ט) כתב, שמותר לטורף בכח, וביאר, שכשם שבישול הפרי מפקיעו ממלאכת טחינה, כיון שטחינתו נחה ואין עליה שם מלאכה, כמו כן מפקיעו הבישול ממלאכת לישת. והוסיף, שאם הריפות יבשים, יתכן שאסור לתת עליהם משקה ולערבם, ורק אם יש עליהם מקצת משקה כבר מערב שבת, נראה שמותר להוסיף עליהם משקים בשבת [ועיי' שכתב שגם בלי זה לא נהגת לישת בתבשיל, שאין המשקה מדבק את החלקים הפרודים, אלא רק מרכך את העב].

[ביה"ל ד"ה פתו]

ומשפ"ע מזה דאפלו הוא מקצתו לרפואה גס"פ שרי"ה.

(120) ולקמן (סי' שכח ס"לז) כתב השו"ע, שכל דבר שהוא מאכל בריאים, מותר לחולה לאוכלו אפילו כשכונתו לרפואה.

אלא בתרופה שדרך לערבה במים סמוך ללקיחתה, אבל תרופה שאין דרך לערבה סמוך ללקיחתה דוקא, והוא הדין בתרופה שאין דרך לערבה במים כלל, אין היתר לקחתה באופן שמערבה במים מערב שבת, ובשית מנחת יצחק (ח"ו סי' כח) כתב, שבמקום צער מרובה יש להקל ולקח תרופה בשבת באופן הנ"ל. וכעין זה כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ג סי' לו וח"ה סי' פג) שאפשר להקל לערב התרופה במאכל אפילו בשבת על כל פנים לצורך חולה שאין בו סכנה.

והורה הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"ד פפ"ט ס"ק לא) שאם עירב את התרופה בערב שבת ואינה ניכרת במאכל, מותר לקחתה גם לבריא הידוע שמעורבת תרופה במאכל.

[משנ"ב ס"ק עה]

שרי מפני הסכנה (117).

(117) ותרופות שיש לקחתן מספר ימים רצופים ושבט ביניהם, ואם לא יקח אותן בשבת יבוא ליד סכנה, כתב השו"ע שמותר לקחתן בשבת, וכתב הגר"ש אלישיב (קובץ תשובות ח"א סי' מ אות ב) שכל זה בתרופות שלקחתן כרובה בעשיית מלאכות אסורות, ולכן התירו זאת רק במקום סכנה, אך תרופות מוכנות שאין בלקיחתן אלא משום גזירת שחיקת סממנים, יש להתיר לקחתן גם בלא סכנה, וכן דעת הגר"ש איערבך (ששי"כ פליד הע' עו ובח"ג שם) שמי שהתחיל לקחת תרופה וההפסקה תגרום לו נזק, או שלא יתרפא אם יקחנה פחות משמונה ימים, מותר לקחתה גם בשבת, וכן כתב האמרי יוסף (מועד ס"ק צו) בשם החזירא. ותרופה שאין צורך לקחתה ברציפות, אלא שבזמן שלוקחה היא מותעלת, הורה הגר"נ קרליץ (שם) שלכל הדעות אין היתר לקחתה בשבת מחמת שהתחיל לקחתה קודם השבת, ואיש או אשה שצריכים לקחת כדורים בשביל קיום מצות פריה ורבייה, וכן כלה הלוקחת

